

HET LEVEN VAN PLATO EN ANDERE BRIEVEN VAN MARSILIO FICINO

Oorspronkelijke titel
THE LETTERS OF MARSILIO FICINO Vol. 3
Eerste Engelse druk 1981
Shepherd-Walwyn (Publishers) Ltd
Londen - Engeland

Noot van de uitgever:

Het bijenkorfmotief op de titelpagina komt op verscheidene Ficino-manuscripten voor die geïllustreerd waren voor de bibliotheek van Lorenzo de' Medici.

Op de schutbladen zijn twee pagina's afgebeeld in het handschrift van Ficino uit een manuscript van boek 1 van zijn brieven. Het bevindt zich nu in de Biblioteca Nazionale Centrale te Florence. (Cod. Naz. LI IX 2).

HET LEVEN VAN PLATO

EN ANDERE BRIEVEN VAN
MARSILIO FICINO

DEEL 3

Een vertaling van Marsilio Ficino's Liber IV

2011

ROZEKRUIS PERS - HAARLEM - NEDERLAND

Colofon

Uitgever: Rozekruis Pers

Boekverzorging: Tom Tillemans

Omslagontwerp: Henk Flipsen

Vertaling: Kees Bode en Peter Huijs

Eindredactie: Peter Huijs, Anneke Munnik

Het omslag toont een portret van een musicus, door Leonardo da Vinci, dat mogelijk Marsilio Ficino in zijn jonge jaren voorstelt. Olie op [walnoot]hout, circa 1485, 44.7x32 cm. Milaan, (It.) Pinacoteca Ambrosiana.

ISBN: 978-90-6732-400-7

NUR 730

Opnieuw willen de vertalers professor Paul Oskar Kristeller van de Columbia Universiteit te New York (1905-1999) hun dank uitspreken voor het zo ruimhartig laten delen in zijn geweldige Kennis van de Italiaanse renaissance. In het bijzonder was hij een grote hulp bij de tekstuele bronnen en opmerkingen over de correspondenten. Zijn hulp bij het werken aan Corsi's 'Het leven van Marsilio Ficino' was ook van groot belang.

Een speciaal woord van dank gaat naar professor Nicolai Rubinstein van het Westfield College van de Universiteit van Londen (1911-2002). Hij deed veel waardevolle suggesties voor de vertaling van de brieven en de opmerkingen.

Ook bedanken we professor Margaret King van het Brooklyn College, City University, New York voor haar assistentie bij de biografische notities over de Venetiaanse humanisten Marco Aurelio en Febo Capella.

Onze dank gaat verder uit naar de heer D.L. Stockton van het Brasenose College te Oxford, voor het verduidelijken van de tekst van de opdracht van Aristoteles aan Plato (die Ficino in zijn 'Leven van Plato' noemt). Hij suggereerde de vertaling in dichtvorm die wij gebruikt hebben.

Het verheugt de vertalers de vriendelijke medewerking te kunnen noemen van de bibliotheek van het Vaticaan te Rome, de Riccardiana, Laurenziana en Nazionale Centrale bibliotheken van Florence en van de Staatsbibliotheek Preussischer Kulturbesitz te Berlijn bij het beschikbaar stellen van kopieën van de betreffende manuscripten. Bovendien danken wij de Herzog August Bibliothek te Wolfenbüttel voor het beschikbaar stellen van het beeld op de omslag van het boek.

INHOUD

Verantwoording bij de Engelstalige uitgave	5
Titels van de brieven	7
Voorwoord	11
Bronnen bij de tekst	13
DE BRIEVEN	15
Noten bij de brieven	106
Correspondenten van Ficino en andere tijdgenoten die in dit deel genoemd worden	129
Inleiding bij Corsi's 'Het leven van Marsilio Ficino'	147
'HET LEVEN VAN MARSILIO FICINO' Giovanni Corsi	149
Noten bij Corsi's 'Het leven van Marsilio Ficino'	163
Bibliografie	169
Register	172

TITELS VAN DE BRIEVEN

- 1 *Nemo est, cui possit invidere, qui videre possit, quot omnes intus et extra furiis agitamur*
Als we zien hoe vaak wij innerlijk zowel als uiterlijk door de furies worden gedreven, hoeven we niemand te benijden
- 2 *Cum rationi et consilio satisfeceris, cunctis satisfacisse putato*
Als je rede en raad tevreden hebt gesteld, kun je ervan uitgaan dat je alles tevreden hebt gesteld
- 3 *Frustra sapit, qui non sibi ipse sapit*
Hij die wat zichzelf betreft niet wijs handelt, verspilt zijn wijsheid
- 4 *Mundanorum medicina morborum est supermundi dei cultus*
Het geneesmiddel tegen wereldse ziekten is de aanbidding van God die boven het wereldse is
- 5 *Non quid quisque, sed quo animo det, considerare debemus*
Niet wat iemand geeft maar de intentie waarmee hij geeft, moeten wij in overweging nemen
- 6 *Quam turpe est amare pecunias, tam honestum amare hominem, tam etiam necessarium et beatum, amare deum*
Zo beschamend het is van geld te houden, zo eervol is het van de mens te houden en even noodzakelijk en gezegend is het God lief te hebben
- 7 *Qualis in se quisque est, talia cuique sunt quae accipit*
Zoals iemand innerlijk is, zijn ook die dingen die hij ontvangt
- 8 *Mundana omnia discordia componuntur. Omnia discordia et ipsa sibi et aliis opponuntur*
Disharmonie houdt alle wereldse verschijnselen op hun plaats. Door dishar-

monie blijven alle dingen aan elkaar tegengesteld, zowel ten opzichte van zichzelf als van andere

- 9 *Ut sortem in Melius mutes, animae figuram in melius muta*
Wil je je lot verbeteren, verbeter dan de stemming van je ziel
- 10 *Pura neque impure queras, neque postquam inveneris imouris communia facias*
Je zult geen zuivere dingen op onzuivere wijze zoeken noch zul je deze als je ze hebt gevonden aan onzuivere mensen tonen
- 11 *Honestum agendum est, quia placeat, placere debet, ut deo placeat*
Een goede daad doe je omdat het aangenaam is, zo aangenaam, dat deze God zou behagen
- 12 *Nihil vel mirabilius ver amabilius est quam doctrina probitati coniuncta*
Niets is wonderbaarlijker of mooier dan Kennis die samengaat met deugzaamheid
- 13 *Marsilii Ficini oratio de laudibus philosophiae*
Een voordracht van Marsilio Ficino ter ere van de wijsbegeerte
- 14 *Marsilii Ficini oratio de laudibus medicinae*
Een voordracht van Marsilio Ficino ter ere van de geneeskunst
- 15 *In singulus expertum consule*
Vraag in alles de raad van de ervaren mens
- 16 *Praestat malam valetudinem bene ferre quam male bonam*
Het is beter een slechte gezondheid goed te verdragen dan een goede gezondheid op slechte wijze
- 17 *Omnia dedit semel, qui se ipse dedit*
Hij die zichzelf heeft gegeven, heeft alles gegeven
- 18 *De Platonica philosophi natura, institutione, action*
Over de platonische aard, instructie en functie van een filosoof

- 19 *De vita Platonis*
Over het leven van Plato
- 20 *Quantum astronomi metiuntur, tantum astrologiu mentiuntur*
In zoverre de astronomen meten, dwalen zij
- 21 *Tunc maxime commendas aliquem, cum ostendis illius esse, cui commendas*
Als je iemand laat merken dat hij bij diegenen hoort die je eert, beveel je hem in hoge mate aan
- 22 en 23 *Quando divino afflante spiritu amor accenditur, semper amanta altero redamat alter. Saepe altero cogitante, idem gogitat alter*
Daar de liefde door de adem van een goddelijke geest wordt aangewakkerd, zal men als men liefheeft altijd liefde terug ontvangen. Vaak is het zo dat als men iets denkt, de ander hetzelfde denkt
- 24 *Nihil infirmius quam humanus amor, nihil firmitus quam divinus*
Niets is minder bestendig dan menselijke liefde, niets is bestendiger dan goddelijke liefde
- 25 *Frustra nimium in rebus his quae sibimet nequaquam sufficiunt, nostram sufficientiam affectamus*
Tevergeefs en overmatig streven wij naar onze vervulling door die dingen die zichzelf op geen enkele wijze vervullen
- 26 *Transitus repentinus a minimo lumine ad maximum, atque a maximo ad minimum, aciem impedit*
Ons scherpe waarnemen wordt vertroebeld door een plotselinge overgang van weinig licht naar veel licht en ook van veel naar weinig licht
- 27 *Quod animus immortalis sit. Atque cur cum sit divinus, saepe tamen vitam agit bestiae similem*
Dat de ziel onsterfelijk is. En waarom deze, hoewel goddelijk, vaak een leven leidt dat lijkt op dat van een beest
- 28 *Solus omnia possidet qui a nullo, prater deum, penitus possidetur*
Hij die innerlijk door niets anders wordt bezeten dan door God, bezit alles.

Marsilio Ficino aan zijn geliefde medepriester, Girolamo Pasqualini: gegroet

- 29 *Cum primum fatum impugnare nitimur, expugnamus*
Zodra wij ernaar streven het lot te weerstaan, overwinnen wij het
- 30 *Multos habet servos, qui multis servit*
Hij die velen dient, heeft veel bedienden
- 31 *Amicitia inter homines, nisi afflante deo, conflari non protest*
Vriendschap tussen mensen kan slechts opvlammen als Gods adem er overheen strijkt
- 32 *Deze brief over vriendschap heeft geen titel*
- 33 *Fortuna neque benefacere potest malis, neque malefacere bonis*
Het fortuin kan noch slechte mensen begunstigen, noch goede mensen schaden
- 34 *Matrimonii laus*
Lof op het huwelijk
- 35 *Philosophia sapientiam gignit, sapientia parit felicitatem*
Wijsbegeerte baart wijsheid en wijsheid baart geluk
- 36 *Non est sanus, cui salubria displicent*
Hij wie de levengevende dingen mishagen, is niet gezond
- 37 *Marsilii Ficini florentini disputatio contra iudicium astrologorum*
Een discussie met de astrologen over hun uitlatingen door Marsilio Ficino van Florence
- 38 *Prohemium Marsilii Ficini in opusculum eius de Vita Platonis, ad Franciscum Bandinum*
Het voorwoord van Marsilio Ficino, gericht aan Francesco Bandini bij diens korte werk over het leven van Plato
- 39 *Montes non separant animos montibus altiores*
Bergen vormen geen afscheiding voor geesten, verhevener dan bergen

VOORWOORD

Dit is het derde deel van de brieven van Marsilio Ficino. Het betreft een vertaling van het vierde boek van zijn *Epistolae*, waarin hoofdzakelijk de periode van 1 maart tot 1 augustus 1477 wordt weergegeven. Een aantal van de brieven echter vallen buiten deze periode, te weten: 13, ter ere van de wijsbegeerte en 14, ter ere van de geneeskunst. Deze brieven zijn in zijn jeugd geschreven als toespraken voor waarschijnlijk wetenschappelijke toehoorders. De laatste twee brieven in het werk werden in 1478 en 1479 geschreven aan platonisten in Hongarije. Oorspronkelijk waren zij opgenomen in het vijfde en zesde boek maar ze zijn verplaatst toen de boeken III en IV (deel 2 en 3 van de huidige uitgave) aan koning Matthias van Hongarije werden overhandigd.

In dit deel van de brieven valt de periode waarin de Pazzi-samenzwering tegen de heerschappij van de de' Medici plaatsvond. Deze samenzwering werd gevolgd door een oorlog tegen Florence die gevoerd werd door een sterke alliantie van staten waarvan paus Sixtus IV de leiding had. De broer van Lorenzo de' Medici, Giuliano, werd vermoord in de kathedraal van Florence en Lorenzo werd gewond.

Twee van de correspondenten van Ficino, Francesco Salviati en Jacopo Bracciolini werden wegens medeplichtigheid geëxecuteerd. Hoewel Ficino niet geweten zou hebben van het plan de' Medici te vermoorden, lijkt een brief aan Bracciolini (36) erop te duiden dat hij wel op de hoogte was van de kwade bedoelingen van de samenzweerders. Hoewel hij het niet weet, is er een aanduiding dat hij het wel weet. Uit een brief aan Pace (8) die hij minder dan veertien dagen voor de poging schreef, blijkt dat hij begreep dat oorlog het onvermijdelijke gevolg zou zijn van hun politieke afvalligheid. Uit Ficino's brieven aan Salviati en Bracciolini blijkt duidelijk dat hij hen voortdurend en krachtig trachtte te weerhouden van enige ondoordachte handeling.

Gedurende de periode van de brieven die dit deel bestrijkt, werkte Ficino aan een revisie van zijn vertalingen van de *Dialogen* van Plato en zijn commentaren erop. Meer dan in de eerste twee delen is in dit boek

de filosofie van Plato het onderwerp. Sommige brieven bestaan grotendeels van gedeelten uit de *Dialogen* van Plato. De uitvoerigste, met een lengte van ongeveer een vierde van het boek, beschrijft het leven van Plato en is hoofdzakelijk op de geschriften van Diogenes Laërtius gebaseerd. Deze levensgeschiedenis vormt ook de inleiding bij Ficino's vertaling van de *Dialogen*. Er worden interessante overeenkomsten aangetroffen met Ficino's leven zoals in de biografie beschreven door Giovanni Corsi. Juist daarom is die biografie aan het einde van dit boek toegevoegd.

Beide filosofen leidden celibataire en ascetische levens. Beiden onderhielden zij nauwe relaties met staatshoofden die zij, tot op bepaalde hoogte, door hun filosofie beïnvloedden. Ficino zag het leven en karakter van Plato als zijn voorbeeld. In het voorwoord bij boek 2 van *De Vita Libri Tres* (*Opera* p 509): 'Omdat de geest van onze Plato leeft en zal leven zolang de wereld leeft, wordt ik altijd gedwongen, na het vereren van het goddelijke, boven alles het leven van Plato te beschouwen.' Heel bewust baseerde Ficino zijn academie op die van Plato, zoals deze door de oude platonische schrijvers werd beschreven en hij wijdde zijn hele leven eraan de filosofie van Plato tot een levende filosofie te maken voor zijn tijdgenoten.

In dit deel is het belangrijkste onderwerp de bevrijding van de mens door wijsbegeerte. Zowel het verhaal van de grot (26) als het veelkopige beest (27) stellen dit centraal. In de brief over het karakter en de opvoeding van een filosoof (18) worden heel precies de stappen aangegeven waardoor een mens vrij van Verlangen wordt, zodat hij Kennis van de waarheid krijgt.

BRONNEN BIJ DE TEKST

Nu volgen de manuscripten die boek IV van de brieven bevat. De afkorting zoals beschreven in Kristeller's *Supplementum Ficinianum* I, v-LV zijn aangehouden:

<i>Naam manuscript en kastnummer</i>	<i>Afk.</i>	<i>Boeken</i>	<i>Bibliotheek</i>
Guelferbytanus 73 Aug. fol.	G1	I-VIII	} Wolfenbüttel, Herzog August
Guelferbytanus 10 Aug. 4°	G2	III-IV	
Guelferbytanus 12 Aug. 4°	G4	III-IV	
Riccardianus 797	R10	I-VIII	Florence, Riccardianus
Laurentianus 90 Sup 43	L28	I-VIII	Florence, Laurenziana
Berolinensis Lat.fol. 374	Be	I-VIII	Berlin, Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz

De volgende manuscripten bevatten enkele individuele brieven:

<i>Naam manuscript en kastnummer</i>	<i>Afk.</i>	<i>Boeken</i>	<i>Bibliotheek</i>
Vat. Lat. 5953 Folio 321	V10	18, 19	Vaticaan
Magl. VIII, 1423	M7	18, 19	} Nazionale Centrale, Florence
1441	M9	38	
Folio 131 r. & v.	S	25, 33	

De oorspronkelijke brieven werden door Ficino bewaard maar die van boek IV zijn verloren gegaan. Van de bestaande manuscripten voor boek IV zijn G4 en R10 het meest toonaangevend, zeker omdat zij in het handschrift van Sebastiano Salvini zijn, de neef en secretaris van Ficino. De bronnen voor de brieven 18 en 19 zijn echter M7 en V10.

G4 bevat alleen de boeken III en IV en was de oorspronkelijk aan koning Mathias van Hongarije opgedragen kopie van Ficino (zie brief I, deel 2). Op een gegeven moment werd aangenomen dat de kopie verloren zou zijn geraakt en vervolgens werd er een tweede kopie van beide boeken gemaakt voor de koning. Dit is het manuscript G2, gedateerd 1484.

In de opmerkingen bij de Latijnse tekst worden drie gedrukte uitgaven genoemd, Venetië 1495, Bazel 1576 en Parijs 1641. Naar deze steden wordt met V, B en P verwezen.

Omdat het haast zeker is dat Ficino vlak voor de publicatie te Venetië in 1495 rectificaties aanbracht in de tekst, is deze van bijzonder belang. Naast deze drie gedrukte uitgaven van de brieven is er ten minste een aparte uitgave van Ficino's *Epistolae* (Neurenberg, 1497, Koberger) en wellicht ook een ongedateerde Praagse uitgave van rond 1500. Ook zijn er enkele gedeeltelijke uitgaven (zie *Supplementum Ficianum*, 1, p. xvii-ixviii).

Bij tegenstrijdigheden in de tekst werd hoofdzakelijk G₄ gevolgd (buiten de brieven 18 en 19) omdat die in zijn algemeenheid de meest betrouwbare bron is, maar M₇, V₁₀, G₁, G₂, L₂₈, Be, M₉ en de Venetiaanse uitgave zijn ook geraadpleegd.

Er is een kritische uitgave voorgesteld die alle manuscripten en de drie drukken zal omvatten.

Het is de bedoeling deze kritische uitgave samen te stellen als een parallelle tekst die zal verschijnen als de tijd ervoor rijp is. In de langere brieven, G₄ en R₁₀, zijn enkele alinea's aangegeven. Deze zijn meestal gevolgd en andere zijn eraan toegevoegd door de vertalers wanneer dit noodzakelijk bleek.

DE BRIEVEN

*Het vierde boek van de brieven van
Marsilio Ficino van Florence*

NEMO EST, CUI POSSIT INVIDERE, QUI VIDERE POSSIT, QUOT OMNES INTUS ET
EXTRA FURIIS AGITAMUR

Als we zien hoe vaak wij innerlijk zowel als uiterlijk door de furies worden
gedreven, hoeven we niemand te benijden¹

Marsilio Ficino aan Lorenzo Franceschi, de zoon van Domenico.

Pythagoras droeg zijn leerlingen op geen hersenen of hart² te eten. Dat wil zeggen dat zij de hersenen niet door oppervlakkige gedachten moeten laten beheersen en het hart niet belasten met overmatige bekommernissen. Zij die veronderstellen alles onder controle te hebben en alles naar hun hand te zetten door altijd dezelfde gedachtegangen te volgen, handelen tevergeefs omdat ontelbare dingen zonder enige reden gebeuren. Als alles door het lot wordt bepaald, worden zij die ernaar streven dat te vermijden wat onvermijdelijk is, zwaarder door het lot getroffen want er komt bij dat zij hun eigen werkzaamheid eraan toevoegen. Of onze beslommingen nu door toeval of het lot ontstaan, de goddelijke voorzienigheid brengt orde in de onvoorziene toevalligheden en voorzichtig matigt deze het onbuigzame lot overeenkomstig het goede. Alles wordt dan geordend en goed voor hen die zich graag verenigen met de goddelijke wil.

Slechts voor deze mensen geldt dat wat in de geest is, overeenkomt met uiterlijke gebeurtenissen; maar voor ieder ander zijn deze overal met elkaar in tegenspraak. Alleen deze mensen doen vrijwillig wat noodzakelijk is en wat kwaad lijkt, veranderen zij in goed.

Net zoals de zuivere geest vreugde schept in het universeel goede wordt de onzuivere geest door elke vorm van kwaad gekweld. Net zoals het grootste licht alle andere lichten berooft en naar zich toe trekt, trekt het grootste kwaad op aarde, een kwaadaardig mens, alle kwaad aan uit alle hoeken en gaten. Hierdoor laadt hij meer op zich dan hij ergens anders vandaan zou krijgen. Net zoals wij onverzadigbaar zijn wat betreft het goede, zijn wij op een vreemde manier bijna onverzadigbaar wat betreft het kwaad. Huidige kwade(n)n ervaren we

niet zozeer, maar wij versterken ze; kwade(n)n uit het verleden zoeken wij weer op; toekomstige kwade(n)n omarmen we bij voorbaat en die welke zich niet in de toekomst bevinden, vinden we uit. Ik hoef de geestelijke perversiteit niet te noemen waaraan wij lijden in tijden van tegenspoed; misbruiken wij voorspoed niet zodanig dat het geluk ons grootste ongeluk wordt? Uiterlijk succes is voor ons niet meer dan het punt waar wij afscheid nemen van rede en wet en betekent lichamelijke gezondheidgezondheid voor ons niet eerder een ongezonde geestelijke staat? Ook is het zo dat schoonheid en lichamelijke kracht vaak leiden tot misvorming en zwakte van de ziel. O, wat zijn wij mismaakt! Hoe vaak vallen wij in onze mismaakte toestand niet aan wat God zo prachtig heeft gemaakt? Helaas. Hoe ondankbaar zijn wij God, de gever van al het goede! Hoe vaak veroordelen wij zijn werkzaamheid en zijn macht niet! Hoe meer onze opslagplaatsen overvol raken met zijn goede vruchten, hoe meer doornen en onkruid wij innerlijk voortbrengen die wij dan weer thuis en overal zaaien. En hoewel wij slechte gevolgen zaaien en voortbrengen, zijn wij toch verbaasd als wij dan het slechte oogsten. Dan geven we de sterren of God de schuld en niet ons eigen (wan)beheer. Als we zien hoe vaak wij allen innerlijk zowel als uiterlijk door de furies worden gedreven, hoeven we niemand te benijden. Het zou moeilijk voor je zijn om in je vaderland iemand te vinden die gelukkiger is dan een ander. Buiten dat zou het nog moeilijker zijn te zien wie het meest ellendig is. In beide gevallen is de redenering bijna hetzelfde: in jouw land verheugt ieder zich in de grootste vreugde en hier is ieder van ons onderhevig aan de scherpste smart. Tenzij wij geheel blind zijn, zouden wij maar al te duidelijk moeten inzien dat omdat dat wat wij zaaien het zo slecht doet op aarde, het niet van deze aarde is, maar van de hemel en als dat dan op de juiste wijze is bewerkt, zal het hemelse vruchten dragen.

CUM RATIONI ET CONSILIO SATISFECERIS, CUNCTIS SATISFECISSE PUTATO

Als je rede en raad tevreden hebt gesteld, kun je ervan uitgaan dat je alles tevreden hebt gesteld

Marsilio Ficino aan zijn medefilosoof.

Naar ik heb vernomen ben je erg geschokt omdat die dingen die je in volle overtuiging hebt volbracht door velen worden veroordeeld.

Vind je jezelf zo belangrijk, mijn vriend, dat je hoopt dat zij die God niet sparen een mens zouden sparen?

Wat kan mooier en beter uitgevoerd worden dan alles wat van God afkomstig is, die de hoogste rede is? Toch wordt hij in deze goddelijke werken overal geminacht. Wij winden ons op over geesten, nemen het de sterren kwalijk, veroordelen de tijden en ook hebben we van alles aan te merken op de vormen en eigenschappen van planten en dieren. We zeuren tegen de mensen en jammeren vlijtig over ons lot. Wat ons mild door God is gegeven, bevalt ons niet maar wat wij in onze ondankbaarheid hebben gedaan, bevalt ons zodanig dat wij God onwelgevallig zijn.

Net zo vaak als je door je nieuwe werken wordt bekoord als door je eigen pasgeboren kind vraag ik je, je in te spannen om aan de rede toe te geven en je aan (welgemeende) raad te onderwerpen. Ga ervan uit dat je alle mensen tevreden hebt gesteld als je tevreden bent over het zoeken naar het gezonde verstand en de bewezen raad van de wijzen. Want op die wijze heb je de waarheid, die groter dan alles is, tevreden gesteld. Als echter blijkt dat wat je hebt gedacht, gesproken en gedaan in overeenstemming is met dergelijk gezond verstand, maar op andere plaatsen wordt veroordeeld, denk er dan aan dat het een teken van goed voedsel is als het een slechte smaak niet bevalt maar een bewijs van slecht voedsel is dat het een slechte smaak wel bevalt.

Vaarwel, en wees niet geschokt als wat volgt aan je wil voorbij gaat op het moment dat je wil zich heeft onderworpen aan de ware rede.

FRUSTRA SAPIT, QUI NON SIBI IPSE SAPIT

Hij die wat zichzelf betreft niet wijs is, verspilt zijn wijsheid!

Marsilio Ficino aan de moraalfilosoof zonder moraal: gegroet.

Hoe belachelijk is een kleermaker wiens kledingstukken allemaal gescheurd zijn!

Hoe nutteloos een dokter die altijd ziek is!

Hoe wanhopig makend is een musicus wiens lier niet harmonieert met zijn stem!

Net zo laag is een moraalfilosoof zonder moraal.

Hij die mooi spreekt maar slecht handelt, spreekt tevergeefs, of hij nu goede dingen preekt aan mensen die hem niet geloven, of smeekt om gaven van de goden die deze niet zullen schenken.

MUNDANORUM MEDICINA MORBORUM EST SUPERMUNDI DEI CULTUS

Het geneesmiddel tegen wereldse ziekten is de aanbedding van God die boven het wereldse is¹

Marsilio Ficino aan Bernardo Bembo, de vermaarde ridder te Venetië.

Omdat de hemelse vader van de mens heeft bepaald dat de hemel ons vaderland is, kunnen we nooit tevreden zijn [met ons lot] terwijl wij op de aarde verblijven, een gebied ver verwijderd van ons vaderland. Dus een dergelijk lot is niet alleen voor de mensen normaal maar zonder uitzondering voor alles wat geschapen is. Nergens anders zoeken zij een rustplaats dan bij hun eigen bron en om die rust zoeken zij hun einde waar zij hun begin hadden. Aldus dalen water en aarde naar de diepten af; zoeken vuur en lucht de hoogten; mollen en dergelijke verbergen zich in de ingewanden van de aarde; de meeste andere schepselen lopen op de oppervlakte van de aarde en vissen die in de zee geboren zijn zwemmen erin. Door een gemeenschappelijke natuurlijke impuls zoeken de zielen van de mensen voortdurend naar de hemel waar zij geschapen zijn en naar de koning van de hemel die zich daar bevindt. Maar omdat het natuurlijke Verlangen naar God dat door hem in ons is ingeprent, niet onvervuld mag blijven (anders heeft de operste rede die niets tevergeefs doet, het tevergeefs aan ons geschonken) is het logisch dat de mensenzielen eeuwig zijn, zodat zij op een dag het eeuwige, goddelijke goede mogen bereiken waarnaar hun wezenlijke aard hunkert.

Uit wat wij gezegd hebben, volgt dat onze zielen nooit door het aardse voedsel kunnen worden verzadigd. Ook al zouden wij ons volproppen met aardse dingen, het hemelse feestmaal kunnen wij niet genieten. Dus streven wij in dit leven ernaar ons met alle macht vast te klampen aan de hemelse koning. Want hoe minder wij zijn bezoedeld door de bittere aardse ervaringen, en hoe meer wij verkwikt worden door het heerlijke hemelse water, des te vuriger worden wij aangetrokken tot de bron van heerlijkheid die zelfs aan de hemel voorbij is.

Hoe meer wij de heer van deze wereld [Christus] naderen, hoe verder wij ons verwijderen van wereldse slavernij. En zoals wij in ons vaderland bij hem houvast vinden door aanschouwen en vreugdebetoon, vinden wij nu wij van dat vaderland verwijderd zijn, houvast door hem in overgave lief te hebben en te aanbidden.

Dat is de reden waarom we geen geneesmiddel vinden dat alle aardse ziekten kan bestrijden, met uitzondering van goddelijke liefde en aanbidding¹. Dat is echter niet verkeerd. Want, bij wat voor ziekte ook, indien het geneesmiddel de toestand die door de kwade(n) sappen wordt veroorzaakt, niet overwint, wordt het omgezet in de sappen, brengt wanorde in het lichaam, put de kracht uit en vergroot daardoor de belasting erop. Omdat alle ziekten en aandoeningen het lichaam betreffen, doet iemand die tracht een ziekte van deze aard te verhelpen met lichamelijke en wereldse geneesmiddelen ongetwijfeld tevergeefs zijn best. Geloof me, hier is een sterker geneesmiddel geboden, een geneesmiddel, zeg ik, dat geestelijk is en aan deze wereld voorbij, zodat het lichamelijke en wereldse ziekten kan uitdrijven. Als wij slechts aan een of andere aandoening zouden lijden, zou iedere dokter goed zijn. Onze plaag is echter alles wat het kwade(n) vormt. Daarom is ons tegengif alles wat het goede vormt². Onze ziekte is een onverzadigbaar Verlangen en een voortdurende onrust. Onze dokter is daarom het onmetelijke goede en de eeuwige vrede. Mocht iemand ontkennen dat ons geneesmiddel de ware aanbidding van God is dan is er geen remedie voor zijn ziekten en is alle hoop op gezondheid vervlogen.

Maar inderdaad, hij die in goddelijke geneesmiddelen gelooft, wordt gezond zodra hij gelooft.

NON QUID QUISQUE, SED QUO ANIMO DET, CONSIDERARE DEBEMUS

Niet wat iemand geeft maar de intentie waarmee hij geeft, moeten wij in overweging nemen¹

Marsilio Ficino en Giovanni Cavalcanti aan Giorgio Antonio Vespucci, een uitmuntende en zeer geleerde burger: gegroet.

Ik geef u ons boek over de ware toewijding², niet dat ik een man die zich al door zijn toewijding heeft onderscheiden kan instrueren maar omdat ik meen dat ik door deze ene gift, meer dan door al mijn voordrachten, de toewijding zelf tevreden zal stellen. Ook meen ik dat ik mijn trouwe vriend tevreden zal stellen die, omdat hij altijd toegewijde liefde uitstraalt, eerder de liefde in alles meet dan het resultaat. Want hij weet dat in werkelijkheid er niets groots is in het uiterlijke; daarentegen is er niets in grote liefde wat niet groot is. Bovendien weet hij dat nooit iets prachtigs gegeven is door iemand die nooit de intentie had iets meer te geven dan wat hij gaf. Aan de andere kant is het zo dat niemand iets kleins geeft, die bedenkt dat vergeleken met zijn Verlangen iets groots te geven, wat hij ook geeft, klein is. Tenslotte weet hij dat iemand niet naar de hand, maar naar het hart van de gever moet kijken, en zoveel als de ene wenst te schenken, wordt gezegd dat de ander schuldig is. Want, zelfs als de gift er nog niet onmiddellijk is, zodra wij weten wat de vriend wenste te geven, wordt dit al in het hart ontvangen.

Hij die dagelijks nieuwe dingen kan geven, geeft nooit iets wat uitmuntend is; hij die geen tweede keer kan geven, geeft alleen de mooiste dingen. En tegelijkertijd geeft hij zichzelf en met hemzelf alles wat hij zelf is en heeft. Om een en ander in het kort te zeggen, of we geven niets of we geven alles. Hij die ons iets geeft, maar niet zijn hart, biedt geen geschenk aan; hij laat of iets op afroep achter of koopt ons om, of wil ons wellicht in de val laten lopen. Maar hij die direct alles geeft, schenkt het zelf dat alles bezit. Vaarwel.

QUAM TURPE EST AMARE PECUNIAS, TAM HONESTUM AMARE HOMINEM, TAM
ETIAM NECESSARIUM ET BEATUM, AMARE DEUM

Zo beschamend het is van geld te houden, zo eervol is het van de mens te
houden en even noodzakelijk en gezegend is het God lief te hebben

Marsilio Ficino aan Piero Giugiardini, befaamd door zijn schrijven en
zijn gedrag: gegroet.

Houden van geld is even beschamend als het eervol is een mens lief te
hebben die deze liefde waard is. Er is niemand die eraan twijfelt, voor-
opgesteld dat hij ooit iets heeft liefgehad, dat de minnaar iets van zich-
zelf neemt en dat aan de beminde geeft. In tegenstelling daarmee kan
geld bezit nemen van een geldzuchtig mens, maar het kan niets terug-
geven. Een dergelijke minnaar bezit derhalve noch geld noch zichzelf.
Hij die echter van een mens houdt die zijn liefde beantwoordt, zal voor
zover hij zich in die liefde geeft aan de ander, zelf ontvangen terwijl zijn
liefde beantwoord wordt. Inderdaad, om het nauwkeuriger te zeggen,
hij ontvangt een dubbele hoeveelheid en wel om deze reden: hij die
een ziel gegeven heeft ontvangt er twee. Voorts, net zoals het duidelijk
eervol en profijtelijk is te zorgen voor een man die je vriendschap waard
is, is het noodzakelijk en gezegend God lief te hebben, de eerste bron
van liefde en schoonheid, zonder wiens vuur niemand in staat is iets lief
te hebben, zonder wiens heerlijkheid niets liefgehad kan worden.

Vaarwel, fortunlijk mens en beveel mij aan bij die vermaarde burger,
je vader Jacopo.

1 maart 1476, Florence

QUALIS IN SE QUIQUE EST, TALIA CUIQUE SUNT QUAE ACCIPIT

Zoals iemand innerlijk is, zijn ook die dingen die hij ontvangt

Marsilio Ficino aan Giovanni Aurelio van Rimini en Giovanni Pietro Cortusi van Padua, zijn medefilosofen: gegroet.

Het is niet slecht in die dingen te vervallen die gewoonlijk slecht genoemd worden, tenzij je het slechte verdient. Want iemand ondergaat het slechte niet tenzij iemand slecht is. Het is niet goed die dingen te hebben die goed genoemd worden als je het goede niet verdient. Want iemand beleeft geen plezier aan het goede tenzij hij goed is. Het innerlijke is niet afhankelijk van het uiterlijke, wel is het uiterlijke afhankelijk van het innerlijke. Zoals iemand innerlijk is, zijn ook de dingen die hij ontvangt. Het is niet het lot dat wij moeten betreuren maar eerder de keuze. We jagen voortdurend slechte gedachten na; het slechte valt ons vanuit elke hoek aan. Dagelijks rennen we achter het slechte aan: terecht daarom dat het slechte ons achtervolgt. Wij zijn in staat tot de ergste wreedheid, op zijn beurt teistert wreedheid ons. Wij vluchten van barmhartigheid en de barmhartigheid vlucht van ons. Hoe eigenzinniger wij vluchten van het menselijke recht, hoe meer het goddelijke recht ons zal inhalen, of wij willen of niet. De straf voor de misdaad is in die misdaad begrepen, de beloning voor het goede is in het goede. Omdat wij alleen morgen goed doen, krijgen wij morgen het goede. Vandaag doen wij het slechte en ondergaan wij het slechte. Wij zijn allemaal in disharmonie met onszelf, alles is in disharmonie met ons. Als je op de juiste wijze de bewegingen van de geest matigt, zoals de Perzische wijzen leren, dan zul je alles matigen: de lichaamssappen, seizoenen van het jaar, alle levende wezens, ook planten, en de hemel. Inderdaad, als je met net zoveel zorg je geest ordent als de architect stenen, de schilders kleuren en linnen, musici stemmen en dichters woorden, zul je je geest ongetwijfeld matigen.

En als ik tot besluit dit mag zeggen: alles zal in orde blijken als je je verstand op orde brengt. Net zoals je je haar ordent, dat je verstand bedekt.

Vaarwel en voordat je tevergeefs je aandacht richt op andere zaken, zorg allereerst voor jezelf.

